

Boek- en rapportbesprekingen

Bert Dijkstra

Feenstra H. 2002. Kraanvogel na eeuwen terug als broedvogel in Nederland 2001. Bureau Vogelinventarisatie De Kraanvogel, Fochtelo.

Een jaar na het eerste broedgeval van de Kraanvogel sinds eeuwen bracht de ontdekker ervan een rapport uit. Wat voor de meeste vogelaars (gelukkig) alleen vanaf de kersverse uitkijktoren was te bewonderen heeft Feenstra van aanmerkelijk dichterbij meegemaakt, getuige de vele foto's op vrijwel ontoegankelijke plaatsen in het veen. Het resultaat is een fraai rapport met vele veldbelevissen die de lezer deelgenoot maken van het bijzondere feit. In het rapport is niet alleen aandacht voor het broedgeval zelf, maar wordt ook ingegaan op hydrologische ingrepen in het Fochteloërveen, overwinterende en doortrekkende Kraanvogels (eerste overzomeraars in 1997 met vanaf 1999 een toename van pleisterende vogels in herfst, winter en voorjaar), foerageergedrag (in januari t/m april voornamelijk op gras en maisland, mei t/m juli op het veen en vanaf augustus veelal op graan-, mais-, aardappelakkers en grasland). Voedsel op het veen bestond vooral uit kleinere prooien (insecten als libellen, vlinders, sprinkanen, spinnen e.d.), maar ook Amerikaanse blauwe bes, Levendbarende hagedissen, kikkers en slangen.

Ook in 1999 en 2000 werd balst en paarvorming waargenomen, deze hebben mogelijk als gevolg van werkzaamheden in het terrein niet tot een broepoging geleidt. De MKZ-crisis, met bijbehorende afsluiting van wegen en paden zorgden uiteindelijk voor de voldoende en welverdiende rust. Uiteindelijk produceerde de Kraanvogel 1 ei waaruit waarschijnlijk op 8 mei een kuiken tevoorschijn kwam. Het leven van dit kuiken wordt tot met het uitvliegen uitvoerig besproken. Het rapport eindigt met een klemmend beroep op de beheerder van het gebied (Vereniging Natuurmonumenten) om af te zien van een nog verdere recreatieve exploitatie van het Fochteloërveen en randzone. Ten aanzien hiervan is een aparte bijlage opgenomen waarbij de 5 belangrijkste toekomstige knelpunten aan de orde komen.

Feenstra H. 2002. Broedvogelinventarisatie Plan Goudplevier, Mantingerbos en -weiden 2002. Bureau Vogelinventarisatie De Kraanvogel, Fochtelo. 31 pp + bijlagen.

In opdracht van de Vereniging Natuurmonumenten voerde Bureau Vogelinventarisatie De Kraanvogel in 2002 een broedvogelkartering uit in het gebied 'Plan Goudplevier', en het Mantingerbos en -weiden. Het Plan Goudplevier werd in 1992 gelanceerd en beoogde de verbinding van het Mantingerzand, Hullenzand, Lentsche Veen en Martensplek. In het kader van dit plan is een groot areaal landbouwgrond aangekocht en ingericht. Het voormalige cultuurland is veranderd in een gebied met poelen, ruigten en opslag. Uit een vergelijking met een inventarisatie in 1993 blijkt dat in het plangebied thans 17 nieuwe soorten voorkomen. De uit productie gehaalde en verruigde gronden leverden nieuwe soorten als Paapje, Sprinkhaanzanger en Bosrietzanger op. Andere namen in aantal toe zoals de Veldleeuwrik (54 naar 90 paren), Graspieper (17 naar 36 paren), Roodborsttapuit (6 naar 19), Grasmus (65 naar 83), Kneu (16 naar 24) en Geelgors (82 naar 109). Soorten als Porseleinhoen, Blauwborst, Grauwe Klauwier, Wateral, Kuifeend en Bruine kiekendief ontbraken. Op het Mantingerveld

verschenen in vergelijking met 1993 o.a. Geoorde fuut, Canadese gans, Nachtzwaluw en Kleine Plevier. Over een eventuele vestiging van de Gouplevier is de opsteller somber. Een uitgebreidere beschrijving van de broedvogels van het Matingerbos- en weiden miste ik. Uit de bijlagen kan worden opgemaakt dat o.a. Havik, Buizerd, Bosuil, Toernvalk, Houtsnip, Kleine Bonte Specht, Boomklever, Appelvink en Wielewaal tot de broedvogels gerekend kunnen worden. Tot slot worden per terreintype knelpunten besproken en aanbevelingen voor beheer gedaan. Door het gebied nog verder te vernatten, bos- en struweelvorming te bevorderen en recreatief medegebruik zoveel mogelijk te beperken kan de avifaunistische waarde in toekomst nog verder toenemen.

Feenstra H. 2003. Vogelinventarisatie Fochteloërveen 2002. Bureau Vogelinventarisatie De Kraanvogel, Fochtelo. 17 pp + bijlagen.

Het opzetten van de waterpeilen, waardoor een groot aaneengesloten veenmoeras is ontstaan, heeft Feenstra er niet van kunnen weerhouden om in het Fochteloërveen jaarrond vogels in kaart te brengen. In het verslag van 2002 is aandacht voor broedvogels en niet broedvogels, bijzonderheden komen bij de soortbesprekingen aan de orde. Onder de broedvogels maar liefst 13 soorten van de Rode Lijst. Wat te denken van 24 paar Porseleinhoen, 2 paar Kraanvogel, 55 paar Paapje, 62 paar Roodborsttapuit en 2 paar Roerdomp! Het overzicht van de periode 1994-2002 laat een aantal opvallende zaken zien. Zo steeg het aantal Blauwborsten van 5 paar in 1994 naar 52 in 2002. Dodaars, Slobeend, Zomertaling, Watersnip, Tureluur, Porseleinhoen lijken garen te spinnen bij het gevoerde beheer. Het bolwerk van het Paapje houdt aardig stand met tussen 44 en 65 paren, al lijkt de vernatting plaatselijk wel negatieve effecten te hebben. Ook de Wintertaling die elders als broedvogel moeilijke tijden doormaakt, blijft hier op een hoog peil (77 paar in 2002). Na enkele betere jaren, storte het Kokmeeuwenbestand in (26 paar in 2002), hetgeen onmiddellijk een negatief effect heeft gehad op de Geoorde fuut (18 in 2001, 4 in 2002). Verder hebben de ontstane waterplassen een grote aantrekkingskracht op Wintertalingen (duizenden in het najaar), Toendrarietganzen en Wilde zwanen. ook steltlopers als Watersnip, Kemphaan, Bokje, Groenpootruiter en Bosruiter doen in toenemende mate het gebied tijdens voor- en najaarstrek aan. Bosruiters worden gedurende de meimaand regelmatig balstend waargenomen. Ook voor roofvogelliefhebbers is er wat te zien zoals tientallen Boomvalken in mei maar ook zijn Vis-, Steen-, Zee- en Slangenarend waargenomen. Wat wil je nog meer? Het rapport sluit af met aanbevelingen voor het beheer: nog natter maken, berkenopslag beteugelen, maar vooral behoud en herstel van rust!

Jak Th & Zimet, Ch. H. 2002. Broedvogels en Wintergasten van de Peestermaden 2002. Rapport in eigen beheer, Peest.

De Peestermaden is een gebied waar sinds 1997 wel naar vogels werd gekeken maar geen broedvogelkarteringen werden uitgevoerd. Gelukkig is de draad weer opgepakt door een tweetal vrijwilligers. Resultaten werden vastgelegd in een goed verzorgd rapport, waarin aandacht is voor broedvogels, wintergasten, beheer en andere dieren. Broedvogels zijn geïnventariseerd volgens BMP bijzondere soorten. In het graslandreservaat werden o.a. Kwartel (2), Kwartelkoning (3), Watersnip (2), Paapje (2), Roodborsttapuit (6), Grauwe Klauwier (1) en Sprinkhaanzanger (3) aangetroffen. Dit maakt het belang voor diverse Rode Lijstsoorten wel duidelijk. De tellingen van wintervogels en doortrekkers vonden plaats van september t/m februari, goed voor in totaal 12 tellingen. De auteurs noemen het soortentotaal

van 43 aan de lage kant (o.a. ontbreken van meeuwen en ganzen). Ten aanzien van het beheer wordt voorgesteld houtwallen en heggen te herstellen of uit te breiden, aangezien deze een belangrijke rol spelen voor Geelgors en Grauwe Klauwier. Ter bescherming van de Kwartelkoning wordt gepleit voor een maaidatum van na 1 augustus. De oprukkende Pitrus wordt met gemengde gevoelens bekeken: Watersnippen of Blauwborsten.

Koopmans M. & van Dummelen, D 2002. Weidevogels in een aantal gebieden in de provincie Drenthe in 2002. A&W-rapport 366. Altenburg & Wymenga Ecologisch Onderzoek, Veenwouden. 23 pp + bijlagen waarvan de stippenkaarten in een los rapport. Reeds sinds de jaren zeventig is de provincie Drenthe in het bezit van de zogenaamde weidevogelkaarten. Deze kaarten die gebruikt worden bij beleidsafwegingen, worden in 2003 herzien. In het kader van deze herziening heeft het Bureau Altenburg & Wymenga een inventarisatie uitgevoerd. Dit in 22 gebieden verspreid over de provincie en goed voor een totaal van 9265 ha! Het resultaat is een goed verzorgd en overzichtelijk rapport met een aantal kleurenfoto's. De verspreidingskaarten per deelgebied zijn te vinden in een apart rapport. De resultaten worden per deelgebied besproken. In z'n totaliteit blijken Kievit, Graspieper, Gele Kwikstaart gevolgd door de Geelgors de meest talrijke vogelsoorten te zijn. De Grutto komt op een zevende plaats, de Watersnip lijkt zo goed als verdwenen uit het boerenland. De onderzoekers troffen drie paar Paapjes aan in het gewone boerenland, zij het dat ze zich wel in extensief beheerde percelen bevonden. De resultaten per deelgebied worden vergeleken met de gemiddelde dichtheden in Drenthe in 1978-95. Het ware beter geweest deze met de gegevens van dat gebied in die tijd te vergelijken, deze zijn zelfs digitaal beschikbaar. Zo kan per gebied ook iets gezegd worden over het effect van het beleid per gebied. Geconcludeerd wordt dat de Kievit, Wulp, Graspieper en Tureluur zich redelijk staande weten te houden en Grutto, Patrijs en Veldleeuwerik in aantal achteruit hollen. De opdrachtgever had er verstandig aan gedaan om ook de voormalige weidevogelbolwerken in noord Drenthe en alle beheersgebieden in dit onderzoek te betrekken. Dan hadden er pas echte conclusies over effecten van beleid kunnen worden getrokken! Nu maar hopen dat het evalueren en bijstellen van de kaarten iets vruchtbaars voor de weidevogels oplevert.

Schoppers J. en Koffijberg, K. Resultaten van beschermingsmaatregelen voor Kwartelkoningen in Nederland 2001. SOVON-informatierapport 2001/12 i.o. Vogelbescherming Nederland. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen. Sinds de opleving van de kwartelkoning in 1997 is de belangstelling voor deze soort sterk toegenomen. De problematiek rond het uitmaaien van Kwartelkoningen is hiermee weer nieuw leven ingeblazen. SOVON Vogelonderzoek zette de aantallen Kwartelkoningen en de genomen beschermingsmaatregelen op een rij. Ongeveer 100 vrijwilligers en een groot aantal terreinbeheerders werkten mee aan de simultaantellingen, waaronder ook Drentse deelnemers. In totaal werden in 2001 202 territoria vastgesteld, met als hofleveranciers het rivierengebied (83) en het Groningse Oldambt (79). In Drenthe werden tijdens deze telling 10 exemplaren ontdekt. De meeste Kwartelkoningen in Nederland zaten in akkers (39%) en terreinen van natuurbeheerders (29%). In het rivierengebied was het beschermen door middel van uitmaaien beter geregeld dan elders in het land, vooral in het Oldambt. Natuurbeheerders bleken niet in alle gevallen op de hoogte van de problematiek rond het uitmaaien.

van Manen W. Broedvogels van Schipborg en Anloo in 2001. SOVON-inventarisatierapport 2001/18 i.o. Staatsbosbeheer. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

In opdracht van Staatsbosbeheer werden in 2001 de boswachterijen Schipborg en Anloo geïnventariseerd. Het gaat hier om relatief kleine boswachterijen, kleinschalig van opzet met een grote variatie in boomsoorten. Hierin werden in totaal 57 soorten vastgesteld, waaronder de rode lijstsoorten Groene Specht, Roodborsttapuit en Geelgors. Uit een vergelijking met eerdere inventarisaties blijkt dat er opvallend weinig veranderd is en de veranderingen die zijn opgetreden verlopen volgens de trend in Drenthe (toename o.a. van Bosuil, Buizerd, Boomleeuwerik, Appelvink). Boomvalk en Ransuil verdwenen uit de bossen. Aanbevolen wordt om het omvormen van naaldhout naar loofhout langzaam te laten verlopen, heidebeheer kleinschalig te laten plaatsvinden en als vanzelfsprekend veel aandacht voor bedreigingen die uitgaan van recreatie.

Ottens H.J. Broedvogels van Boswachterij Sleenerzand in 2001. SOVON-inventarisatierapport 2001/18 i.o. Staatsbosbeheer. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Nog een boswachterij die in 2001 onder handen werd genomen, ditmaal de Boswachterij Sleenerzand. Het gaat hier om een boswachterij van groter formaat (1454 ha), hoofdzakelijk bestaand uit naaldhout. In totaal werden 78 soorten vastgesteld, waarvan 55 geteld (waaronder de rode lijstsoorten Dodaars, Watersnip, Kerkuil, Nachtzwaluw, Groene Specht, Roodborsttapuit en Geelgors). Een vergelijking met een eerdere inventarisatie in 1984 laat zien dat er flink wat nieuwkomers zijn: o.a. Dodaars, Kuifeend, Watersnip, Kerkuil, Boomklever en Putter. Daarentegen verdwenen Torenavalk, Boomvalk, Barmsijs, Wielewaal, Fluiters en Zwarte Roodstaart. Structureel namen toe Buizerd, Meerkooit, Grote Bonte specht, Appelvink, Geelgors en Bonte Vliegenvanger. De sterke toename van de laatstgenoemde soort wordt toegeschreven aan een toegenomen aantal nestkasten. Aanbevolen wordt om in meerdere bosvakken het beheer van 'niets doen' toe te passen om ze aantrekkelijker te maken, gevolgd door een pleidooi om de effecten van dit beheer te monitoren en dan het liefst in meer delen van Nederland (reeds bestaande bosreservaten, momenteel zonder monitoring broedvogels). Verder wordt aanbevolen niet meer in het broedseizoen in bosvakken te zagen en de recreatie te beteugelen.

van Vemden F. Steenuilen in Ansen e.o. in 2002. Verslag van Vogelwacht Ufelte e.o. Rapport in eigen beheer, Ufelte.

Alleen al het feit dat dit verslag zo kort na het broedseizoen is uitgebracht, getuigt van een groot enthousiasme. Na een inleiding met algemene informatie over de bescherming van Steenuilen en inventarisatiemethode komt de aap dan ook uit de mouw: in het verslag jaar werden in het werkgebied van de Vogelwacht 27 locaties met Steenuilen ontdekt (12 in 2001)! Het plaatsen van nestkasten en een serie zachte winters lijken een bijdrage aan deze opmerkelijke toename te hebben geleverd. In een tabel wordt op overzichtelijke wijze het broedresultaat en nestplaats (13x kast, 3x boomholte, onder een dak 1x) weergegeven. Er werden 43 jongen aangetroffen op de diverse locaties. Dankzij het gebruik van een cassette recorder werden nieuwe paren ontdekt. Voor 2003 zullen extra kasten worden opgehangen.